

Літаратурная старонка (475)

Міхась АНДРАСЮК

Фірма

1.

Адважныя мяняюць аблічча свету. І калі ўжо той свет папрыгажэе крышку, калі накіруецца ў пажаданы бок, тады, ідучы на спатканне новым заклікам, менш адважныя прымушаны перайначыць сябе. Рэвалюцыя... Гэта ж яна нябачным дотыкам чарадзейнай палачкі прачку ператварае ў князёўну, пастушка ў афіцэра, а фурману ўручае міністэрскія лейчыны. А потым адступае, пакідаючы поле бою ўсім апошнім. Жвавым, гнуткім, прагным паспехаў. Трэба аднак помніць: што час апусташэлага поля не трывае наогул доўга. Вокамгненна пераходзяць з рук у рукі фабрыкі, мяняюцца шыльды з назвамі магазінаў, мяняюцца на гэтых шыльдах і прозвішчы ўласнікаў. Калі не мы, тады хто? — пытаюць адважныя. І гэта добрае пытанне. Хто не са мною, той супраць мяне, — заклікае прыватная ўласнасць. І гэта таксама слушны заклік.

Думка схапіць свой лёс у свае рукі нарадзілася ў Талікавай галаве даўно — мабыць — з канцом васьмідзесятых гадоў. З гэтай ідэяй з'ездзіў у Нямеччыну, працаваў там, ці не працаваў — хто ж можа ведаць. Вярнуўся голы. Маркі і долары — маляваныя ў мроях і ў пісьмах — не даехалі дамоў. „Аббралі”, — раскінуў рукі на сустрэчу з жонкай, а яна і паверыла. Плакала потым адну ноч і другую, праклінаючы невядомых зладзеяў, а раніцай падымалася а шостаі і як раней маршыравала на фабрыку. І — аказалася — колькі ж праўды было ў матчыных словах! Ці раз яна паўтарала: „Вучыся сыноч, старайся. З хаты пацягнуць, з кішэні пацягнуць, а з галавы — ніколі”. І вось асталося з нямецкага падарожжа — тое якраз, што ў галаве: думка пра ўласны бізнес. Аднак з думкамі бывае не так, як з людзьмі. Чалавек нараджаецца месяцаў дзевяць, а вось думка, асабліва калі няма для яе спецыяльных, фінансавых акушэраў, можа праляжаць у бяскончасці там, дзе яе пачалі. І калі не надта табе пашанцавала, калі ні бацька твой, ні цесць не ўчапіліся раней за бяздонную дзяржаўную касу, прадбачаецца табе даўно правэраны шлях да вялікай уласнасці: першы мільён даводзіцца змахляваць.

Талікава жонка не прыйшла на свет у міністэрскай сям'і, аднак — дзякаваць Богу — пазбірала па сваіх вясковых продках тое, што трэба: ашчаднасць і працавітасць. Можна тады здагадацца, што якраз з яе кашалька бярэ сваё радаслоўе той магічны, здольны давесці да фартуны, мільён.

Вядома, не быў гэта той самы мільён, пра які думаў у сваіх інструкцыях пан Рокфелер, хаця за адзінку нулёў ішло як трэба шэсць. Аднак тыя ж нулі пісаліся не ў Вашынгтоне, не ў Парыжы, а — у Варшаве. А гэта вялікая розніца! Песімісты гавораць на-

ват, што польская валюта з пачатку дзевяностых гадоў не перавышала ў вартасці паперу, на якой яе друкавалі, трэба ж аднак помніць, што песімісты прыбытковымі справамі не займаюцца. Спажываюць наогул тое, што створаць рукі і розум аптымістаў. А Толік глядзеў на свет аптымістычна. Абцяжараную шасцёркай малалетніх нулёў адзінку паспяхова ператварыў у чорны дыпламат, калькулятар, пяро. Вярнуўся ў ласку шлюбны касцюм, а вось назва фірмы атрымалася цалкам дарма. У бяссонную ноч, з балбатні ўсякіх „міксаў”, „рыксаў”, „дэксаў”, з мораку амаль, яснай бліскавіцай успыхнула „ЕХРО-Anatol” і так ужо асталося. У свядомасці і дакументах. З націскам на першае „а” ў слове „Анатоль”.

Сядзібу фірма прыдбала пры вуліцы Баторыя, на трэцім паверсе, у непрыкметным блёку, значыць там, дзе яе ўласнік выпаўняў свае штодзённыя, жыццёвыя функцыі. Час ад часу, асабліва ў пачатку месяца здараюцца дні, калі можна напаткаць яе і ў другім месцы. Найчасцей у кафеіцы „Верас”.

Значыць так: з асобай галоўнага героя больш-менш мы ўжо пазнаёміліся. Тое-сёе можам прадбачаць, што-небудзь здагадацца. Была б тады добрая пара сказаць пару слоў і пра ягоную жонку — апроч таго, што прыйшла яна на свет дзесьці там, на Гайнаўшчыне, у сялянскай сям'і — нічога больш не ведаем. А ў гісторыі фірмы і гэтая постаць мае сваё, неblaгое значэнне.

Талікава жонка праявала карысны момант, калі ўся акружаючая нас рэчаіснасць перастаўлялася на другі пець. Такія памылкі не выпраўляюцца. Спазніцца на карысны момант — не тое ж, што прапусціць нейкі цягнік ці аўтобус. Адчакаеш гадзіну-дзве і ўсё-такі паедзеш куды табе трэба. Спазніўшыся на добры час, да канца жыцця ўжо будзеш маршыраваць — заўжды пешкі, і заўжды супраць ветру. З Талікавай жонкай атрымалася ныйначай. Як ахвяра ўласнай разгубленасці, шлыпае яна штодзённа ў чужую фабрыку, намагаецца, растратвае прыгажосць і здароўе, а першага дня месяца, за ўсе тыя пакуты, прыносіць дамоў шэсцьсот новых златовак.

Фірма „ЕХРО—Anatol”, якая ў другія дні бестурботна каўкае час разлажыўшыся на паліцах між раманамі і дэ-тэктывамі, сёння, бы маладая дзяўчына ў чаканні першай, патаемнай сустрэчы, з самай раніцы рыхтуецца да выхаду. Наводзіць парадкі ў паперах, складае пісьмовыя прылады, ачышчае пячаткі, а пад поўдзень раскошна ўладкоўваецца ў чорныя абдымкі дыпламата. Пачуўшы знаёмыя крокі, і знаёмае бразганне ключамі, падмаецца з тапчана і галоўны дырэктар фірмы. Ва ўмовах ранняга капіталізму кожная датацыя, хай сабе і невялікая, ставіць на ногі. Так кажуць спрактыкаваныя і няма падставы ім не верыць.

(працяг будзе)

Івона МАРЦІНОВІЧ

* * *

кожнага дня

часам і ноччу

ад ночы

да ночы

аж золак на хвалі блісне

не пакояць мяне чыесці вочы

кожнага дня

між жартаў

усмешак і мовы без слоў

непакоіць мяне таямнічы погляд

пяшчотнае дрыжанне

і пытанне

чаму

чаму на каханне не смяюцца званы

чаму душа ахінулася смуткам успамінаў...

калі шчаслівая ноч над чаротам срэбную вуаль

закінула

і зноў успамін і пах сухой ліпы

як нязбытая мара

але нічога

крыху маўкліваасці

празрыстаці таксама трэба

аднак не жыць без музыкі слоў

без кругласці сонца

якое

перлавым каскадам абмывае званы з мальбы...

таму марыцца мне

адрадіцца

непаўторнаю парою

калі круціцца золата лістоў

і вецер цалуе ягады рабіны

а сэрца пярэчыць словам

... як у сне...

быццам восень рыжую грыву чэша

ад якой на дне талеркі асалода медных лісцяў

залатой пасцелі дрэў

дзе вочы вачам словы пасылаюць

Барыс РУСКО

Градабой

1

Калі гавару:

град забівае,

чую:

град толькі б'е.

Не таму наплылі чорныя хмары,

каб правіць кампліменты.

Няважна

ці яйка курынае

накорміць страусянё,

ведаю —

граду камок, калі трапны,

забівае.

2

Калі ў крывавай малацьбе,

як ваярская раць,

палегла на палетку збожжа,

сялянскімі слязьмі

зацьміўся краявід,

сонца трусліва схавалася

ў хмарах —

здранцвела на імгненне

зямля-прырода.

3

Да слёз балюча

ад градабою слоў,

ад з'едлівасці няўтольнай,

што крывацечыць

у свядомасці непачэсна.

І тыя ісціны фальшывыя,

і вера ў іх сляпяя

і блеф,

што лопае занадта позна.

Юры БАЕНА

Я

Паміж мінулым і будучым

павінна быць „я” —

рэальнае, пэўнае.

„Я” чалавечае

і „я” кірылічнае, роднае.

„Я” першае

і „я” апошняе.

Аднак

на заходнім памежжы, тут,

прападае нашае „я” —

апошняе

і першае.

Застанемся мы

(я, ты...)

пры абарончым куфры.

Міра ЛУКША

* * *

Прасцяг

у часе распасцеры.

Як праменнем

успамін трымаецца

сэрца, жылаў.

Жэстаў застыглых.

Слоў неўміручасць,

пакуль незабіты твой свет.

Незабітаму

мною ўспаміну,

Незабытаму сябру

гэты верш.